

Podsumowując całe opracowanie należy przyznać, że prawnik kompleksowo zanalizował materię dotyczącą sprawy administracyjnej, począwszy od teoretycznych założeń, poprzez rozstrzygnięcie sprawy w administracyjnym postępowaniu jurysdykcyjnym I i II instancji, aż po los tejże w postępowaniu sądownoadministracyjnym. Trudno byłoby wskazać kwestię procesową, która wypływa ze specyfiki prawa administracyjnego i w jakiejś mierze łączy się z zagadnieniem sprawy administracyjnej, której nie poruszyłby Autor w swej książce. Literatura, którą posłużył się T. Kielkowski przy pracy nad dziełem stanowi całkiem bogatą bibliografię. Jedno wszak trzeba zaakcentować, recenzując ten tom – z całą pewnością nie może on uchodzić za przydatny w akademickiej pracy dydaktycznej. Jako dzieło w pełni teoretyczne, wyzute z jakiegokolwiek kazuistyki, napisane niełatwym językiem wydaje się być adresowane wyłącznie do przedstawicieli doktryny, z zamiarem stworzenia podłoża do dyskusji na niektóre poruszone tam tematy.

Treść książki dzięki minimalnym odniesieniom do konkretnych norm prawa materialnego z pewnością stanowić będzie dzieło przez długie lata aktualne, opierające się na konieczności ponownego opracowania tematu wskutek zmiany ustawodawstwa.

Marcin Halkiewicz

Częstochowa

Rolnictwo polskie we Wspólnej Polityce Rolnej Unii Europejskiej, red. nauk. Zdzisław W. Puślecki, Maciej Walkowski, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2004, ss. 262.

Podstawowymi przyczynami wprowadzenia Wspólnej Polityki Rolnej w Unii Europejskiej były, między innymi, potrzeba uzyskania samowystarczalności żywnościowej, zapewnienie odpowiedniego poziomu i stabilizacja dochodów ludności rolniczej. Założenia Wspólnej Polityki Rolnej sprecyzowano ostatecznie na początku lat sześćdziesiątych – wspólny rynek oparto na trzech podstawowych zasadach: 1) jednolitości rynku, którą tworzy się dzięki zastosowaniu jednakowych we wszystkich krajach UE instrumentów oddziaływania na rynek, 2) preferencji w obrębie ugrupowania, których istota sprowadza się do ochrony rynku wewnętrznego przed importem tańszych artykułów rolnych z krajów trzecich i popierania (w tym subsydiowania) eksportu na rynek światowy, 3) solidarności finansowej państw członkowskich, które wspólnie i solidarnie ponoszą koszty WPR, bez względu na rzeczowy czy terytorialny aspekt wykorzystania środków finansowych w ramach tej polityki. Po uzyskaniu członkostwa w UE przez Polskę w maju 2004 roku najpilniejszą kwestią stało się wykorzystanie unijnego wspar-

cia w celu jak najszybszego zmniejszenia dystansów rozwojowych dzielących polskie rolnictwo od poziomu rolnictwa dotychczasowych członków Unii. Wskutek ostatniego rozszerzenia o ponad 40% powiększył się obszar użytków rolnych Unii, a liczba rolników uległa podwojeniu. Książka *Rolnictwo polskie we Wspólnej Polityce Rolnej Unii Europejskiej* jest zatem, co zostało podkreślone we wstępie, próbą analizy potencjalnych korzyści, ewentualnych kosztów i niezbędnych kierunków dostosowań rozwojowych w obszarze „wieś i rolnictwo”. Praca pod redakcją naukową Zdzisława W. Puśleckiego i Macieja Walkowskiego, stworzona została przy udziale sztabu fachowców – pracowników naukowych i doktorantów Zakładu Gospodarki Międzynarodowej Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, doktorantów Zakładu Polityki Społecznej i Ekonomicznej oraz Zakładu Systemów Politycznych INPiD UAM oraz specjalistów reprezentujących Akademię Ekonomiczną w Poznaniu, Akademię Rolniczą w Poznaniu, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie nad Odrą – Collegium Polonicum w Słubicach, Uniwersytet Gdański oraz Uniwersytet Zielonogórski.

Wzmiankowana pozycja składa się ze wstępu i piętnastu rozdziałów, z których każdy tworzy zamkniętą całość, poświęconą odrębnemu zagadnieniu.

Pierwszy rozdział *Polska i Unia Europejska wobec integracji rolnictwa* poświęcony jest zagadnieniom rolnictwa polskiego i unijnego wobec rozszerzenia UE na Wschód (dopłaty bezpośrednie, ceny interwencyjne na rynku rolnym, wydatki budżetowe UE i składki członkowskie Polski, zmniejszenie ryzyka inwestycyjnego UE), wzajemnym zależnościom Polski i UE, kwestiom renacjonalizacji Wspólnej Polityki Rolnej UE oraz konieczności restrukturyzacji polskiego rolnictwa i problemom instytucjonalnym. Szczególnie interesujący jest podrozdział czwarty dotyczący problemu renacjonalizacji Wspólnej Polityki Rolnej UE, który pojawił się w związku z projektem ekspertów Komisji Europejskiej wykluczenia średnich i małych gospodarstw z systemu wsparcia produkcji i włączenia ich do polityki wspierania obszarów rolniczych. W takiej sytuacji to na kraje członkowskie spadłby obowiązek współfinansowania połowy dopłat bezpośrednich dla gospodarstw, które obecnie finansowane są ze wspólnej kasy. Takie rozwiązanie, jak podkreśla Zdzisław W. Puślecki, nie byłoby korzystne nie tylko dla nowych członków UE, ale i unijnych, z dużą liczbą małych gospodarstw. Autor podkreśla ponadto potrzebę szybkiej restrukturyzacji polskiego rolnictwa, zmniejszenia zatrudnienia, wzrostu produktywności i ogólnej jego modernizacji, co wiąże się z wprowadzeniem nowoczesnej techniki i technologii oraz zmian organizacyjnych i produkcyjnych. Wytwarzać bowiem należy takie artykuły, które znajdują zbytnie na jednolitym rynku wewnętrznym UE, konkluduje Autor.

Zagadnieniom wpływu mechanizmów Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej na poprawę sytuacji dochodowej gospodarstw rolnych w Polsce poświęcony jest drugi rozdział omawianej pracy. Maciej Walkowski omawia w nim kwestie warunków rozwojowych polskiej wsi i rolnictwa w okresie przedakcesyj-

nym oraz potencjalne szanse poprawy sytuacji dochodowej rolnictwa i wsi polskiej po wejściu do Unii Europejskiej. Autor wymienia szacunkowe kwoty pochodzące z budżetu unijnego, jakimi zasilone zostanie polskie rolnictwo w latach 2004–2006. Do Polski trafi ogółem 7252 mln euro (2417 mln euro w skali roku), która to suma dwukrotnie przewyższa wydatki budżetowe na rolnictwo (bez KRUS) ponoszone w Polsce do momentu akcesji. Autor podkreśla, że choć rolnicy jako grupa zawodowa i mieszkańcy wsi jako kategoria społeczna bezspornie zyskają na polskiej akcesji, nie oznacza to jednak, że poprawa ich warunków życiowych i sytuacji dochodowej będzie procesem łatwym i szybkim, przeprowadzonym bez kosztów społecznych. Jest to bowiem proces wieloletni, który wymaga ponadto znacznego wsparcia finansowego.

Niezwykle aktualnym, w świetle strategii lizbońskiej, zagadnieniom konkurencyjności polskiego sektora rolno-żywnościowego w zintegrowanej Europie poświęcony jest rozdział czwarty omawianej książki autorstwa Małgorzaty Słodowy-Hełpa. Autorka podkreśla, że polskie rolnictwo stanowi najsłabsze ogniwo w procesie kształtowania konkurencyjności polskiej gospodarki. Potrzeba sprostania konkurencji ze strony zagranicznych producentów, jak również coraz silniejsze przejmowanie krajowego rynku przez zagranicznych inwestorów w wyniku prywatyzacji, stworzyła nową sytuację w sektorze rolno-żywnościowym. Palącym problemem stała się kwestia dostosowania warunków produkcji w obrębie sektora rolno-spożywczego do standardów zapewniających bezpieczeństwo żywności. Produkcji rolniczej stawia się wysokie wymagania zarówno pod względem jakościowym uwzględniającym bezpieczeństwo konsumenta, jak i pod względem ekologicznym – wpływu produkcji na środowisko naturalne. Inwestycje zmierzające do poprawy standardów higienicznych, sanitarnych i jakościowych w produkcji żywności, a także działania nakierowane na ochronę środowiska i poprawę warunków utrzymania zwierząt stanowią obecnie priorytety. Autorka konkluduje, że lata 2004–2006 będą decydujące dla polskich gospodarstw rolnych i zakładów przetwórstwa, które będą musiały sprostać wzmożonej presji konkurencyjnej ze strony producentów unijnych, co jest zadaniem dość trudnym biorąc pod uwagę niedoinwestowanie sektora rolno-spożywczego. Niewystarczające wsparcie tego właśnie sektora w pierwszych latach akcesji stwarza zagrożenie dla słabszych i niedoinwestowanych podmiotów, a ich wypadnięcie z rynku może w krótkim czasie spowodować zwiększenie skali jawnego i ukrytego bezrobocia na terenach wiejskich.

W rozdziale ósmym omawianej pozycji przedstawione zostały zasady działania Programu SAPARD i stan jego realizacji w Polsce w roku 2003. Głównym celem SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) – Specjalnego Przedakcesyjnego Programu na Rzecz Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich jest ułatwienie procesu integracji sektora rolnego z Unią Europejską oraz stymulowanie rozwoju obszarów wiejskich i restrukturyzacja gospodarki żywnościowej w okresie przedakcesyjnym. Joanna Skrzypczyńska opisuje mechanizmy funkcjonowania Programu SAPARD, w tym: cele

i finansowanie tego Programu oraz działania nim objęte (jest ich w sumie 7). Realizacja tego Programu w Polsce oparta została na dwóch osiach priorytetowych – pierwszą z nich jest poprawa efektywności sektora rolno-spożywczego (Działanie 1 Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych oraz Działanie 2 Inwestycje w gospodarstwach rolnych), drugą natomiast – poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej i tworzenia miejsc pracy (Działanie 3 Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich oraz Działanie 4 Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich). Obie osie wspierane są przez oś komplementarną, na którą składają się: Działanie 5 Programy rolno-środowiskowe i zalesianie, Działanie 6 Szkolenia zawodowe oraz Działanie 7 Pomoc techniczna. W lipcu 2002 roku w Polsce uruchomiono Działanie 1, 2 i 3, których beneficjentami są kolejno: przedsiębiorcy i grupy producentów z branży rolno-spożywczej, rolnicy indywidualni oraz gminy, związki gmin i powiaty. Autorka podkreśla, że zainteresowanie programem ze strony potencjalnych beneficjentów nie było zadowalające, a stosunkowo najlepiej z tego Programu skorzystały samorządy, co spowodowało konieczność przesunięcia części funduszy dostępnych w ramach Działania 1 (z których korzystać mogli przedsiębiorcy i producenci z branży rolno-spożywczej) do puli dostępnej w ramach Działania 3. Wiąże się to zapewne z większym doświadczeniem tych podmiotów w zakresie pozyskiwania różnych środków i funduszy. Przeszkodą w skorzystaniu z pomocy finansowej w ramach Programu SAPARD okazała się również konieczność zainwestowania własnych środków. Niestety obawy, że ubóstwo ludności wiejskiej, brak wiedzy o zasadach funkcjonowania jednolitego rynku Unii Europejskiej, brak pomysłu na rozwój oraz niskie kwalifikacje zawodowe i niechęć do zmian mogą wpłynąć na ograniczone wykorzystywanie pomocy finansowej oferowanej w ramach Programu SAPARD, okazały się być uzasadnione.

Omawiana pozycja porusza szereg zagadnień, które związane są z tematyką wsi i rolnictwa. Na szczególną uwagę poza wyżej opisanymi zasługują ponadto rozdział piąty dotyczący problemu ekologizacji polskiego rolnictwa w warunkach integracji ze strukturami Unii Europejskiej oraz dziewiąty poświęcony perspektywom rozwoju rynku pracy na wsi w warunkach wejścia Polski do Unii Europejskiej. Wydaje się jednak, że w tak szerokiej ekonomiczno-społecznej i politologicznej analizie nie poświęcono należytej uwagi (w świetle potrzeby wzrostu konkurencyjności polskiego sektora rolno-spożywczego) zagadnieniom standaryzacji produktów rolno-spożywczych. W rozdziale siódmym można znaleźć jedynie wzmiankę na temat systemu monitorowania producentów żywności – Analizy Zagrożeń i Krytycznych Punktów Kontrolni (Hazard Analysis and Critical Control Points, HACCP).

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że akcesja Polski do Unii Europejskiej przypada na czas wzmoczonej presji na zmiany Wspólnej Polityki Rolnej, przy czym rozszerzenie UE o nowe kraje Europy Środkowej i Wschodniej stało się tylko jednym ze źródeł tej presji. Opinia społeczna i klimat polityczny w UE sprzyjają reformowaniu WPR jak nigdy dotąd, a prawdopodobieństwo osiągnięcia

zgody na nowe reformy WPR istotnie wzrosła. Polska jako członek UE niejako zmuszona jest do aktywnego uczestnictwa w procesie decyzyjnym zmierzającym do bardziej radykalnego reformowania Wspólnej Polityki Rolnej¹. Aby to uczestnictwo mogło być rzeczywiście aktywne, niezbędna jest znajomość podstawowych zasad i reguł funkcjonowania Wspólnej Polityki Rolnej, których przybliżenia podjęli się Autorzy omawianej pozycji.

Recenzowana monografia, na co wskazują Autorzy we wstępie, może znaleźć szeroki krąg odbiorców zarówno wśród teoretyków i praktyków administracji centralnej i samorządowej zajmujących się wykorzystywaniem wiedzy dotyczącej funkcjonowania wsi i rolnictwa polskiego w poszerzonej Unii Europejskiej, jak i szeroko rozumianego środowiska akademickiego.

Alicja Jorasz

Poznań

Bartosz Jankowski, *W dziesięciolecie Traktatu Polsko-Litewskiego. Relacje międzypaństwowe w ostatniej dekadzie XX w.*, Poznań 2005, ss. 192.

Zamiar zawarcia na kilkunastu arkuszach wydawniczych relacji polsko-litewskich na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia, można uznać zarówno za realny, jak i za mało realny do osiągnięcia.

Wydawać by się mogło, że nawet przeciętnie obeznany z tematem polski czytelnik, powinien mieć przesłanki do samodzielnego wyrobienia sobie opinii na temat realiów stosunków polsko-litewskich. Można to zakładać w dobie nieskrępowanego dostępu do informacji. Takowy (mimowolny nawet) odbiorca informacji jest – chcąc nie chcąc – atakowany zewsząd przez komunikaty, płynące przede wszystkim z ośrodków kreowania bieżącej polityki. Politycy bowiem starają się za wszelką cenę sprzedawać medialnie swój (mniej lub bardziej) konkretny dorobek.

Wydawać by się mogło również, że niewiele dzieje się w tej części kontynentu, która stanowi obszar obu państw. W takim ujęciu rzeczy Jagiełło, Witold, bitwa pod Grunwaldem, Ostra Brama czy eskapada generała Żeligowskiego, to symbolika na tyle odległa, że powinni wracać do niej – i to po obu stronach granicy – jedynie przedstawiciele starszego pokolenia.

Nic nie jest jednak tak jednoznaczne w relacjach polsko-litewskich. Taką tezę stawia Autor i stara się ją w książce obronić.

¹ W. Guba, W. Piskorz, *Implikacje reform Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej dla Polski*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2002, s. 13.